

Зайцев В. О., Бабич В. І., Дубовой О. В., Бабич Л. М., Дубовой В. В.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я ДО ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

У статті розкриваються актуальні питання підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до позакласної роботи в контексті формування культури здоров'я підлітків. Схарактеризовано значущість педагогічних умов підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до позакласної роботи з учнями основної школи (розвиток у студентів стійкої мотивації до формування культури здоров'я підлітків у процесі оздоровчої позакласної роботи; вдосконалення змісту професійно зорієнтованих дисциплін та практики за фахом з урахуванням мети, напрямів, форм, методів та особливостей оздоровчої позакласної роботи, спрямованої на духовний, соціальний, психічний і фізичний розвиток школярів основної школи; упровадження в процес професійної підготовки інтерактивних форм і методів навчання, що сприяють підвищенню рівня професійної готовності студентів до реалізації оздоровчої роботи з учнями в процесі позакласної роботи). Розкрито можливості вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я в контексті озброєння студентів необхідними знаннями щодо формування культури здоров'я підлітків у процесі позакласної роботи з основ здоров'я. Наголошується на значущості застосування в процесі викладання фахових дисциплін інтерактивних форм та методів навчання, зокрема: лекція-бесіда, лекція-діалог, дискусія, проблемна лекція, лекція прес-конференція, лекція із заздалегідь запланованими помилками, аналіз конкретної ситуації, метод кейсу, мозкова атака, ділова гра та інші. Зазначається, що самостійна робота студентів має передбачати дослідницьку та творчу спрямованість. Наголошується на значущості вдосконалення змісту педагогічної практики шляхом розробки додаткових завдань спрямованих на вироблення в майбутніх учителів необхідного практичного досвіду з розроблення, організації і проведення позакласних заходів, організації і проведення лекцій-бесід із батьками в контексті виконання учнями індивідуальної оздоровчої системи в домашніх умовах, здійснення дослідження стану духовного, психічного, соціального і фізичного аспектів здоров'я підлітків у позакласний час тощо.

Ключові слова: майбутні учителі основ здоров'я, позакласна робота, культура здоров'я, підлітки.

Організація позакласної роботи зі школярами вимагає відповідної підготовки від педагога. Хоча й навчальна та позанавчальна діяльність мають певні загальні риси, все ж між ними чимало відмінностей, які важливо враховувати в процесі підготовки майбутніх учителів у ВНЗ. Умови сьогодення вимагають врахування того факту, що значна кількість шкільної молоді мають стійкі тенденції до погіршення здоров'я, серед головних причин таких тенденцій є низький рівень сформованості культури здоров'я учнів (недостатній рівень поінформованості з питань формування, зміцнення та збереження індивідуального здоров'я, майже відсутня мотивація до ведення здорового способу життя тощо). Усе це вимагає від сучасного вчителя цілеспрямованої роботи в контексті організації позакласної діяльності зі школярами стосовно підвищення в них рівня культури здоров'я.

Варто зауважити, що до теперішнього часу позакласна робота стосовно підвищення поінформованості учнів із питань здоров'я здійснювалась епізодично час від часу, часто формально, а головне не повністю підготовленими фахівцями в контексті викладання відповідного матеріалу. Серед основних питань, яким найчастіше приділялась увага, можна назвати шкідливі звички, шкода вживання алкогольних напоїв, захворювань, що передаються статевим шляхом. Не можна не погодитись, що розгляд цих питань є вкрай важливим для підростаючого покоління. Разом із тим розуміємо, що недостатня підготовленість учителів у вказаних вище питаннях у кращому випадку формалізує процес позакласної роботи в зазначеному напрямі, у гіршому випадку школярі ставляться до цих питань без відповідної уваги, не сприймають їх належним чином і, як наслідок, спостерігаємо недбайливе ставлення підлітків до цього в реальному житті.

Мета статті полягає в розкритті шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до позакласної роботи з учнями основної школи.

Для якісного здійснення позакласної роботи з учнями основної школи майбутні учителі з основ здоров'я, навчаючись у ВНЗ, мають отримати відповідну підготовку, яка, на нашу думку, може відбуватись за допомогою реалізації комплексу відповідних педагогічних умов: формування у студентів мотивації до виховання здорових школярів у процесі позакласної роботи; спрямованості навчального матеріалу фахових дисциплін на озброєння майбутніх учителів основ здоров'я відповідними теоретичними знаннями й практичними вміннями з організації позакласної роботи оздоровчого напрямку; викладання дисциплін фахового спрямування із застосуванням переважно інтерактивних методів навчання; побудови змісту практики студентів відповідно до майбутньої професійної діяльності в контексті позакласної роботи з учнями основної школи; спрямування дослідницької роботи студентів до пошуку інноваційних підходів формування культури здоров'я підлітків у процесі позакласної роботи.

Спробуємо детальніше розглянути зазначені вище педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до позакласної роботи з підлітками. Мотивація відіграє ключове місце в підготовці

вчителів до професійної діяльності. Вчитель, який не отримує задоволення від своєї роботи, може зіштовхнутись у майбутньому із частими роздратуваннями, проявами негативних емоцій і, як наслідок, наявністю психічних та фізичних захворювань. Не менш шкідливо це може вплинути на учнів. Такий вчитель може образити дитину, зриватись на неї навіть без наявних причин, поставити незаслужено погану відмітку, що також може призвести до психічних зривів дитини, образ на вчителя, сприяти появі відсутності бажання вчитися тощо. На жаль, у цих випадках в учнів часто змінюється ставлення до предмета, який викладає такий вчитель, і до особистості вчителя взагалі. Враховуючи, що позакласна робота є обов'язковою, навряд чи до такого вчителя підуть учні займатися в позакласний час. Тому мотивація вчителя до своєї майбутньої роботи вкрай важлива, особливо коли це стосується педагогічної професії.

Важливим також у зазначеному контексті є те, щоб підготовка майбутніх учителів основ здоров'я передбачала спрямування навчального матеріалу фахових дисциплін на озброєння студентів відповідними теоретичними знаннями й практичними вміннями з організації позакласної роботи оздоровчого напрямку. Кожна фахова дисципліна містить важливий матеріал для озброєння майбутніх учителів з основ здоров'я певними знаннями, вміннями та навичками, необхідними для здійснення професійної діяльності. Разом із тим аналіз навчальних та робочих програм дає нам змогу переконатись у тому, що більшість дисциплін (а саме їх зміст) не повною мірою передбачають цілеспрямовану підготовку до позакласної роботи з учнями. Крім того, вивчення змісту навчальних програм із дисциплін фахового спрямування дає нам змогу констатувати, що майже кожен предмет тією чи іншою мірою може сприяти підготовці майбутніх учителів основ здоров'я до позакласної роботи з учнями основної школи.

Вкрай важливе значення в підготовці фахівців з основ здоров'я відіграє викладання дисциплін фахового спрямування із застосуванням переважно інтерактивних методів навчання. Саме за допомогою інтерактивних методів підвищується якість засвоєння студентами знань. Якщо пасивне навчання – це репродуктивний метод, це вимога слухати та дивитись, активне – це безпосередня участь дитини у викладі матеріалу, то інтерактивне – це рівноправна взаємодія вчителя й учня, викладача та студента [1].

Нині вже неможливо викладати дисципліни традиційно, коли в центрі педагогічного процесу знаходиться викладач, а студенти пасивно сприймають матеріал та виконують його вимоги. Впровадження інтерактивних методик у процесі викладання фахових дисциплін дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт. Студент стає співавтором лекцій, семінарських занять тощо. Підхід до студента, який знаходиться у центрі процесу навчання, ґрунтується на повазі до його думки, спонуканні до активності, заохоченні до творчості [2, с. 58]. У зв'язку з цим інтерактивні методи не тільки добре впливають на взаємовідносини викладача і студента, але й забезпечують засвоєння матеріалу, який вивчається, на вищому продуктивному рівні. Таким чином, у процесі викладання фахових дисциплін мають застосовуватись інтерактивні форми та методи навчання, зокрема: лекція-бесіда, лекція-діалог, дискусія, проблемна лекція, лекція прес-конференція, лекція із заздалегідь запланованими помилками, аналіз конкретної ситуації, метод кейс, мозкова атака, ділова гра та інші.

Важко також переоцінити значення практики в підготовці будь-якого спеціаліста. Звичайно, не є виключенням підготовка майбутніх учителів з основ здоров'я. У системі діяльності педагогічних вищих навчальних закладів педагогічна практика спрямована на удосконалення професійної підготовки студентів. Саме тому, здійснюючи підготовку майбутніх учителів основ здоров'я, дуже важливо, щоб зміст практики за фахом повною мірою передбачав діяльність студентів, відповідно, щодо позакласної роботи. При цьому, на наш погляд, важливо, щоб майбутній вчитель основ здоров'я під час проходження практики не обмежувався формальною розробкою на папері будь-якого заходу, а ставився до позакласної роботи з усією відповідальністю й брав участь у проведенні відповідних гуртків, бесід, лекцій, дискусій із питань здоров'я, розробці та проведенні (групою студентів) різноманітних заходів.

Практика у школі – це, перш за все, набуття реального досвіду під керівництвом методиста та з допомогою учителя. Й від того, наскільки якісно вона буде організована, залежатиме якість здійснення позакласної роботи майбутніми учителями основ здоров'я в загальноосвітніх навчальних закладах. Надзвичайно важливо, щоб студенти не тільки на теоретичному рівні розуміли значущість позакласної роботи для виховання здорових школярів, але й змогли на практиці побачити, як запалюються очі школярів під час проведення цікавих заходів, присвячених питанням здоров'я, переконались у тім, з яким бажанням школярі відвідують гуртки здоров'я, обговорюють актуальні питання тощо. У процесі проходження практики за фахом потрібно, щоб студент сам переконався в тому, що педагогічна професія – це цікаво і пізнавально, а не навпаки.

Наступною умовою удосконалення підготовки майбутніх учителів основ здоров'я було визначено спрямування дослідницької роботи студентів стосовно пошуку інноваційних підходів формування культури здоров'я підлітків у процесі позакласної роботи. Останнім часом дослідницька робота студентів набуває надзвичайно важливого значення в підготовці майбутніх учителів. Й це не дивно, оскільки, виконуючи дослідницьку роботу, студент, по-перше, має глибоко вивчити окреслену проблему дослідження, по-друге, проявити творчі здібності до пошуку певних шляхів вирішення проблеми, по-третє, отримані результати можуть переконувати в значущості досліджуваної проблеми, тобто підвищувати інтерес майбутніх учителів як до конкретної проблеми дослідження так і до професійної діяльності взагалі. Таким чином, майбутній фахівець самостійно поповнює свій арсенал не тільки необхідними знаннями, але й необхідними вміннями

стосовно здійснення в майбутній професійній діяльності дослідницької роботи. Такий вчитель цілком спроможний обновлювати свої знання, аналізуючи (статті в періодичних виданнях), та залучати до досліджень самих учнів.

Реалізація вищезазначених педагогічних умов у практиці підготовки майбутніх учителів основ здоров'я переконує в їх дієвості та результативності. Так, якщо на етапі констатувального експерименту між контрольною та експериментальною групами не було встановлено суттєвих відмінностей, а рівні науково-теоретичної, практичної та психологічної готовності майбутніх учителів до виховання здорових учнів у позакласній діяльності в більшості студентів обох груп була низькою, то на етапі підсумкового контролю між контрольною та експериментальною групами було зафіксовано помітні відмінності щодо усіх трьох критеріїв. Так, відповідно до першого критерію в експериментальній групі кількість студентів, які сягнули високого рівня **психологічної готовності**, налічувалось 42,7 %, порівняно з 25,9 % студентами в контрольній групі. Помічалось також значне зменшення кількості студентів в експериментальній групі, зарахованих до низького рівня психологічної готовності, – 9,1 %. Водночас у контрольній групі з низьким рівнем психологічної готовності помічалось 25,6 % майбутніх учителів.

Наочно ці відмінності можемо бачити за допомогою діаграми (рис. 1).

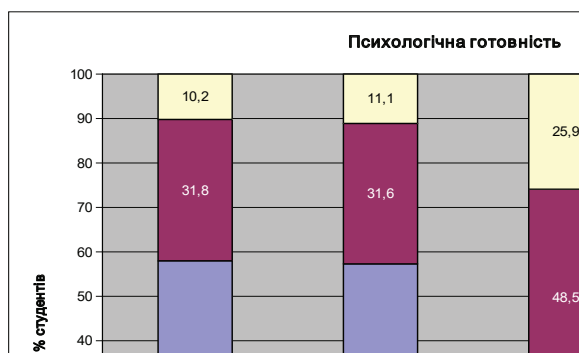

Рис. 1. Порівняння розподілів контрольної та експериментальної групи за рівнями сформованості психологічної готовності на вихідному та підсумковому етапах

Подібні відмінності між контрольною та експериментальною групами на користь останньої можна спостерігати і, відповідно до критеріїв, науково-теоретична та практична готовність до позакласної роботи з учнями основної школи. Так, якщо в експериментальній групі на початку експерименту до високого рівня науково-теоретичної готовності не належало жодного студента. На етапі підсумкового контролю їхня численність становила 41,1 %. У контрольній групі наприкінці експерименту таких студентів налічувалось 23,1 %. Значно зменшилась кількість студентів експериментальної групи, зарахованих до низького рівня науково-теоретичної готовності (з 98,9 % на початку експерименту до 6,5 % на етапі його завершення). У контрольній групі відповідно до зазначеного критерію кількість студентів із низьким рівнем зменшилась з 99 % на етапі вихідного контролю до 20,7 % на заключному (підсумковому) етапі експерименту (рис. 2).

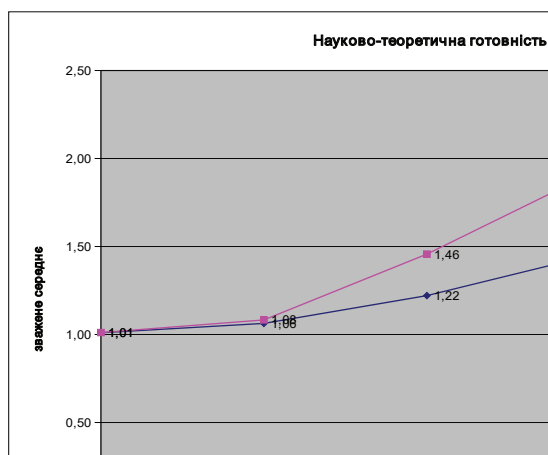

Рис. 2. Динаміка рівнів науково-теоретичної готовності студентів контрольних і експериментальних груп (важачене середнє)

Схожі відмінності між контрольною та експериментальною групами на завершення експерименту спостерігаємо й щодо **практичної готовності** майбутніх учителів основ здоров'я до позакласної роботи з учнями

основної школи. Так, як і в попередньому випадку, на етапі вихідного контролю студентів із високим рівнем практичної готовності не помічалось. Наприкінці експерименту в контрольній групі їх нараховувалось 25,2 %, в експериментальній групі – 38,3 % студентів, що на 13,1 % вище, ніж у контрольній групі (рис. 3).

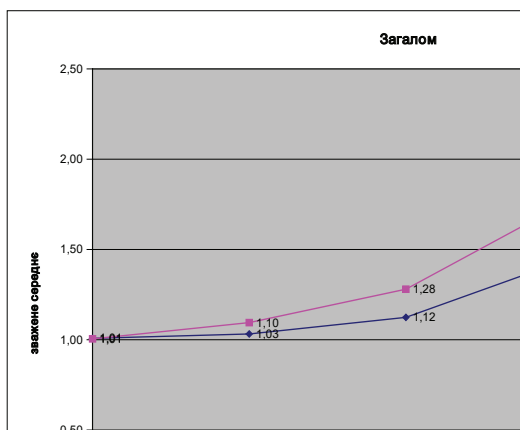

Рис. 3. Динаміка зростання практичної готовності студентів контрольних і експериментальних груп (зважене середнє)

Отже, на етапі підсумкового контролю між контрольною та експериментальною групами бачимо помітні розбіжності. Так, збільшення діапазону розходження між контрольною та експериментальною групами помічалось стосовно усіх трьох критеріїв. Використання математичного аналізу даних за критерієм Пірсона дало змогу переконатись у перевазі експериментальної групи над контрольною в контексті рівня професійної готовності майбутніх учителів основ здоров'я до позакласної роботи з учнями основної школи. Так, у процесі порівняння контрольної і експериментальної групи на вихідному етапі експерименту емпіричне значення критерію $\chi^2_{емп}$ для всіх компонентів готовності менше критичного значення 5,99 (0,256; 0,154; 2,104), отже, відмінності між розподілами контрольних та експериментальних груп майбутніх учителів за рівнями готовності до позакласної роботи у сфері формування культури здоров'я підлітків незначущі ($p > 0,05$). На підсумковому етапі у процесі порівняння контрольної і експериментальної групи емпіричне значення критерію χ^2 для всіх компонентів готовності перевищує критичне значення 5,99 (27,988; 29,059; 25,522), отже, відмінності між контрольними та експериментальними групами за усіма критеріями після формувального експерименту на користь експериментальної групи значущі на рівні $p < 0,05$.

Висновки. Впровадження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до позакласної роботи з учнями основної школи (розвиток у студентів стійкої мотивації до формування культури здоров'я підлітків у процесі оздоровчої позакласної роботи; удосконалення змісту професійно зорієнтованих дисциплін та практики за фахом з урахуванням мети, напрямів, форм, методів та особливостей оздоровчої позакласної роботи, спрямованої на духовний, соціальний, психічний і фізичний розвиток школярів основної школи; упровадження в процес професійної підготовки інтерактивних форм і методів навчання, що сприяють підвищенню рівня професійної готовності студентів до реалізації оздоровчої роботи з учнями в процесі позакласної роботи) сприяло підвищенню рівня науково-теоретичної, практичної та психологічної готовності студентів до виховання здорових школярів у процесі позакласної роботи.

Використана література:

1. Іванова-Комаршук О. Корисність інтерактивних методів навчання. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. URL: <http://osvita.ua/school/technol/6564> (дата звернення: 07.02.2010 р).
2. Завалевська О. В. Використання інтерактивних методів навчання як одна з педагогічних умов формування професійної самосвідомості майбутніх спеціалістів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : збірник наук. праць. 2009. № 7. С. 58–61.

References:

1. Ivanova-Komarshchuk O. Korysnist interaktyvnykh metodiv navchannia [Usefulness of interactive teaching methods]. *Vidkrytyi урок: rozrobky, tekhnolohii, dosvid*. URL: <http://osvita.ua/school/technol/6564> (data zvernennia: 07.02.2010 r). (in Ukrainian).
2. Zavalevska O. V. (2009) Vykorystannia interaktyvnykh metodiv navchannia yak odna z pedahohichnykh umov formuvannia profesiinoi samosvidomosti maibutnykh spetsialistiv [The use of interactive teaching methods as one of the pedagogical conditions for the formation of professional self-awareness of future professionals]. *Pedahohika, psykhologhiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu* : Zb. nauk. pr. № 7. S. 58–61. (in Ukrainian)

Zaitsev V. O., Babych V. I., Dubovoi O. V., Babych L. M., Dubovoi V. V. Implementation of pedagogical conditions of professional training of future health teachers for extracurricular work with primary school students

The article reveals topical issues of preparing future teachers of the basics of health for extracurricular activities in the context of forming a culture of adolescent health. The significance of pedagogical conditions of preparation of future teachers

of basics of health for extracurricular work with pupils of elementary school is characterized; development of students' stable motivation to form a culture of adolescent health in the process of extracurricular health work; improving the content of professionally oriented disciplines and practice in the specialty, taking into account the purpose, directions, forms, methods and features of extracurricular health work, aimed at the spiritual, social, mental and physical development of primary school students; introduction into the process of professional training of interactive forms and methods of teaching that help increase the level of professional readiness of students to implement health work with students in the process of extracurricular activities.

Possibilities of improving the content of professional training of future teachers of basics of health are opened in the context of equipping students with the necessary knowledge on the formation of a culture of adolescent health in extracurricular activities on the basics of health. Emphasis is placed on the importance of using interactive forms and methods of teaching in the teaching of professional disciplines, in particular: lecture-conversation, lecture-dialogue, discussion, problem lecture, lecture press conference, lecture with pre-planned mistakes, analysis of a specific situation, case method, brainstorming, business game and others. It is noted that the independent work of students should include research and creative orientation. Emphasis is placed on the importance of improving the content of pedagogical practice by developing additional tasks aimed at developing future teachers the necessary practical experience in developing, organization and holding of extracurricular activities; organizing and conducting lectures-conversations with parents in the context of students' implementation of an individual health system at home; research on the spiritual, mental, social and physical aspects of adolescent health in extracurricular activities, etc.

Key words: future teachers of the basics of health, extracurricular activities, health culture, adolescents.

УДК 37.013.83

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.23>

Ізбаи С. С.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19 В КОНТЕКСТІ АНДРАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ОСВІТИ

У статті автор визначає педагогічні умови онлайн-навчання дорослих, які необхідно враховувати майбутньому магістру освіти для набуття нових компетентностей викладання в онлайн-режимі. Автор доводить, що проблема андрагогічної підготовки майбутніх магістрів освіти до навчання дорослих в онлайн-режимі є однією з важливих цілей в умовах соціального дистанціювання під час пандемії Covid-19. Авторка зазначає, що особливий інтерес становить набуття цифрових компетентностей онлайн-навчання дорослих у синхронному режимі, коли взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання відбувається за допомогою засобів аудіо-, відеоконференції. У процесі андрагогічної підготовки майбутніх магістрів освіти пропонується включити у зміст вивчення дисципліни «Андрагогіка» модуль «Онлайн-сервіси для організації інтерактивного навчання дорослих», що дасть змогу сформувати в майбутніх магістрів освіти навички використання цифрових технологій організації навчання в онлайн-режимі. Практичний досвід проведення занять у режимі онлайн дав змогу автору визначити педагогічні умови успішного онлайн-навчання дорослих, а саме: 1) педагогічна майстерність онлайн-тренера (організація групових дискусій з учасниками; розуміння потреб дорослих учнів; навички роботи в режимі багатозадачності; уміння надихати і мотивувати учасників та нав'язувати впевненість; організація живого спілкування; стресостійкість); 2) методична компетентність (підбір універсальних завдань, які можуть виконати дорослі учні, співвіднесення мети завдання з можливостями онлайн-платформ, володіння технологією управління онлайн-навчанням, виконання завдання на рівні «створення», організація обговорення робіт учасників та обмін думками, розробка програми та інструктивних методичних матеріалів до виконання завдань); 3) технічні навички роботи із цифровими ресурсами (грамотність в області інформації і даних, комунікація і взаємодія за допомогою цифрових технологій, створення цифрового контенту, безпека – захист пристроїв та персональних даних, вирішення технічних проблем у процесі використання пристроїв).

Ключові слова: андрагогічна підготовка, цифрові компетентності, онлайн-навчання, андрагогіка, дорослий учень, пандемія Covid-19, дистанційне навчання, онлайн-сервіси, синхронний режим, інтерактивне навчання.

Пандемія коронавірусу посилила тенденцію до навчання дорослих в Інтернеті. Світ змінився і вже ніколи не буде таким, як до пандемії. Всесвітній економічний форум опублікував ТОП-10 навичок, які будуть потрібні для роботи через 5 років. Критичне мислення та розв'язання проблем посідає перше місце серед навичок, за якими зростатиме популярність протягом наступних п'яти років. Вперше з'являються такі навички, як активне навчання, витривалість, стресостійкість та гнучкість. Наскрізні навички самоуправління, навчання впродовж життя та володіння комп'ютерною грамотністю лежать в основі формування всіх професійних навичок завтрашнього дня [1].

У контексті андрагогічної підготовки магістрів спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» («Педагогіка вищої школи») вкрай необхідними стали пошук нових форм організації освітнього процесу, методик, каналів комунікації, необхідність опанування нових знань у період пандемії, коли звичний режим навчання став обмежений або недоступний. Важливою умовою зазначеної підготовки є засвоєння майбутніми викладачами технологій, форм і методів дистанційного навчання, зокрема онлайн-навчання, нових вимог до осо-